

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.375

8 de maig del 2018

SUMARI

- 1 Cercle Vallcorba ► Pompeu Fabra i la *Gramàtica catalana* de 1918
- 2 Emili Casanova i Vicent A. Moreno ► Estudiar Filologia Valenciana obri les portes del futur
- 3 Gerardo Pisarello ► Llengües que ens fan ciutadans
- 4 Magí Camps ► Una llengua per al segle XXI
- 5 Maria Rodríguez Mariné ► No només d'«enlaire» viu el català
- 6 Enric Gomà ► “Els gironins són el Valladolid del català d'una manera molt malentesa”
- 7 J. Leonardo Giménez ► Solsir, solsir-se i solsida
- 8 Jordi Puntí ► El traïdor al soterrani
- 9 Rudolf Ortega ► Tots els dubtes. La llengua de la gent (Etimologia, 2)
- 10 Enllaços i convocatòries

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d'actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 Pompeu Fabra i la *Gramàtica catalana* de 1918

Cercle Vallcorba

Davantall del Cercle Vallcorba, abril 2018

<https://sites.google.com/site/cerclevallcorba/davantals/fabra-gramatica-1918>

L'Any Fabra commemora el 150è aniversari del naixement de qui, en paraules de Joan Coromines, ha estat “el primer i el més eminent dels nostres lingüistes”, però així mateix recordarà el centenari de la seva obra de més repercussió, la *Gramàtica catalana*, publicada el 1918, que l'Institut d'Estudis Catalans adoptà implícitament com a pròpia fins a la publicació, el 2016, de la *Gramàtica de la llengua catalana*, del mateix Institut, presentada com a normativa.

Si la personalitat i el paper de Fabra en la reconstrucció de la llengua i del país seran oportunament rememorats i difosos, igualment han de ser analitzades, remarcades i valorades les característiques de la síntesi del seu mestratge, que trobem justament en aquesta gramàtica i que, sense cap risc d'error, considerem com l'obra central, la més precisa, definidora i clara de les tres grans gramàtiques, les més celebrades, que va escriure amb aquest títol i també la que ha tingut l'acceptació general i ha estat la base gramatical constituent del català del darrer segle.

La *Gramàtica* de 1918, familiarment coneguda per “la gramàtica de l'Institut”, se situa entre les altres dues principals que devem a Pompeu Fabra: la *Gramàtica catalana*, de 1912, i la que publicà, abreujada, el 1946, i li fou reproduïda *in extenso*, pòstumament, el 1956, també amb el títol de *Gramàtica catalana*. Tant la de 1912 com la de 1946-1956, apartant-se dels esquemes tradicionals, són certament innovadores perquè, tot i no contenir aportacions pròpiament normatives en si mateixes, permeten d'identificar el lingüista excepcional i clarivident que unànimement s'ha reconegut en Fabra.

Amb la primera, redactada en castellà i adreçada aparentment a un públic no català, però realment pensada per al públic català, Fabra obre un panorama totalment nou respecte a gramàtiques i tractats anteriors, catalans i no catalans, amb la voluntat d'oferir una descripció fotogràfica de la llengua real del seu temps i de descriure el funcionament del català modern, no pas el clàssic, teòric o gramatical. Aquesta orientació realista no el priva d'apuntar fórmules i solucions clàssiques encaminades a la millora i restauració de la llengua del seu temps, en tantíssims aspectes contaminada i sense una guia segura i reconeguda per la societat. L'afany per la depuració és tothora inseparable dels

propòsits de Fabra. La sintaxi hi és especialment tractada amb referències freqüents als autors d'època medieval de tot l'espai dels Països Catalans. En aquesta visió del llegat literari, Fabra constata que no hi ha grans diferències d'un extrem a l'altre de la geografia i que la llengua curialesca i literària es destaca per una gran uniformitat lliure d'interferències. Heus aquí un dels fonaments d'aquesta obra: el concepte i la visió generals de l'àmbit lingüístic.

Com la del 1912, la gran gramàtica final de Fabra (1^a ed., una mica abreujada però controlada per Fabra mateix: París, 1946; 2^a ed., completa, pòstuma, controlada per Joan Coromines: Barcelona, 1956) –la que ell pensà com “la gramàtica dels mestres”– ha estat interpretada com una incursió també descriptiva però de molta més volada, profunditat i ambició, amb una insistència particular en la sintaxi. Torna a ser una gramàtica innovadora, però, com hem dit, ja no adreçada a un públic escolar o general, sinó com un complement destinat als ja introduïts en la gramàtica.

La *Gramàtica catalana* de 1918, que en set edicions (1918-1933) i amb successives modificacions i perfeccionaments aconseguí un alt tiratge (al voltant de 25.000 exemplars) i la implantació en els centres des d'on havia d'escampar la seva llavor, és una obra de maduresa. Publicada a cinquanta anys, amb l'experiència de treballs anteriors, Pompeu Fabra parteix de la visió del lingüista per arribar a la formulació del gramàtic. Hi recull, ordena i sistematitza amb brevetat i concisió els fonaments d'una llengua que fins llavors havia mancat de fonamentació científica i que adquireix ara una autoritat reconeguda. Aquesta obra va permetre a Fabra la redacció, sobre bases segures, d'obres divulgatives de gran difusió, com la *Gramàtica catalana. Curs mitjà* (1918), les gramàtiques catalanes en francès (1928) i en castellà (1929), petits tractats com *Ortografia catalana* (1925), *Les principals faltes de gramàtica (manera d'evitar-les)* (1925), *La conjugació dels verbs en català* (1926), i sobretot fou la base de la gran tasca periodística de les *Converses filològiques*, publicades diàriament entre 1919 i 1928.

La *Gramàtica* del 1918 fou editada dins les publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans i això va fer que tothom considerés que l'Institut li donava caràcter normatiu, cosa que, si bé l'Institut mateix no afirmà, tampoc no desmentí mai.

Després d'estudis com “Le Catalan dans la grammaire des langues romanes de W. Meyer-Lübke et dans le Grundriss der romanischen Philologie” (1907) o de la fixació de les *Normes ortogràfiques* (1913) i el *Diccionari ortogràfic* (1917) i ja ben acreditada la seva autoritat, sobretot amb la gramàtica de 1912, el text normatiu de la *Gramàtica* de 1918 responia a la necessitat d'establir el fonament

didàctic de l'ensenyament de la llengua segons els plans de la Mancomunitat. D'una altra banda, l'obra de redreçament de Fabra és coronada pel seu *Diccionari general de la llengua catalana*, normatiu entre 1932 i 1995.

Catalunya havia viscut sense autoritat pròpia –ni política ni de cap mena– durant dos segles exactes (1714-1914). En constituir-se la Mancomunitat, l'obra de reconstrucció nacional havia de treballar sobre tots els fronts, i la llengua no era en cap cas el menor. Enric Prat de la Riba tingué l'encert de comptar amb Fabra per a emprendre el seu programa amb una visió total de la realitat social del Principat –que, per extensió natural, s'anà projectant sobre les altres terres que comparteixen la mateixa llengua.

Entre els trets que distingeixen l'obra del 1918 cal destacar en primer lloc la concisa exactitud i el caràcter normatiu com a text de referència, tant en els usos oficials i públics –l'autoritat de Fabra i de l'Institut reposaven en el reconeixement polític i administratiu de la Mancomunitat– com en el pedagògic, que, en condicions diverses, funcionà fins a la fi de l'etapa republicana, però que va ser guia també durant la represa clandestina i semiclandestina sota la dictadura.

El fet anterior, és a dir, que el caràcter d'obra de referència en matèria lingüística fos possible i indiscutit, cal atribuir-lo no solament a l'autoritat que l'Institut havia donat a l'obra per la solvència reconeguda del seu autor, ans, sobretot, a la claredat i exemplaritat de l'estructura i formulació, amb una exposició simple, didàctica i assequible, característiques comunes a tota l'obra del lingüista i gramàtic. Aquesta és la causa que el seu magisteri trobés una acceptació i un ressò unànimes entre autors contemporanis seus i divulgadors de la llengua, com és el cas d'Alexandre Galí, Artur Martorell, Emili Vallès, Antoni Rovira i Virgili, etc., o dels que, després de la guerra i en condicions adverses, repregueren l'ensenyament de la llengua.

Com cap altra de les seves obres, la *Gramàtica catalana* neix per a constituir el fonament de la llengua. Amb 135 pàgines de text, l'obra no obre dubtes ni conté imprecisions; no és una obra de reflexió i anàlisi, sinó d'orientació que comunica seguretat. No ignora tampoc les “formes antigues caigudes en desuetud en el català central, però emprades encara pels escriptors de determinades regions de la llengua catalana (València, Mallorca, etc.)”. En la descripció de l'article definit, per exemple, la *Gramàtica* estableix una regla general: “L'article definit és *e*”. Això no priva que, entre claudàtors, indiqui que “Una forma de l'article masculí és *lo*, (plural *los*)”; i, sense ignorar les formes insulars, per exemple, no hi fa cap referència, amb la qual cosa defineix la uniformitat comuna de la forma general. Semblantment, en el capítol dedicat a les preposicions,

la norma és inequívoca: “Aquesta preposició [es refereix a la preposició *a*] pot revestir diferents formes en la llengua parlada: *a*, *an*, *ane*, *ad*. L’única forma admissible és la primera”. Quant a variacions possibles previstes per la *Gramàtica* en la conjugació verbal, ens podem fixar que, si bé el Fabra jove havia usat sovint la forma “sigut”, habitual a Barcelona i el seu radi, la norma i la proposta no ofereixen cap dubte. En la conjugació del verb ésser o *ser* afirma: “Participi passat: *estat*, f. *estada*”. L’orientació és indiscutible: l’objecte de la *Gramàtica* és establir tant com sigui possible *una* llengua per a totes les regions que l’han compartida i la comparteixen.

La curiositat juvenil havia portat Fabra a veure que la llengua és del tot indissociable del país, i en la maduració d’aquesta concepció no s’obren escletxes destorbadores a divisions ni estèrils punts de vista. Fabra treballà sobre un projecte cívic de base lingüística i la *Gramàtica catalana* n’és amb seguretat la síntesi definitiva.

En les seves gramàtiques es condensen les característiques personals de Fabra: competència lingüística, neutralitat en les propostes, lucidesa, habilitat en les exposicions i irrefutabilitat de les conclusions assolides per via científica.

Ha estat esmentada en llocs diversos i és prou coneguda [la visió que Josep Pla donà de Fabra](#) en un dels seus “Homenots”, però no volem deixar de repetir-la a propòsit de la *Gramàtica* de 1918: “Fabra ha estat el català més important del nostre temps perquè és l’únic ciutadà d’aquest país, en aquesta època, que, havent-se proposat d’obtenir una determinada finalitat pública i general, ho aconseguí d’una manera explícita i indiscutible. En aquest sentit, no hi ha ningú més que s’hi pugui comparar. El destí de Fabra ha estat únic, gloriós, exclusiu. Feia molts anys, feia moltes dotzenes d’anys, que no s’havia produït en el nostre país un cas semblant. En el nostre temps concretament totes les empreses de caràcter col·lectiu i els homes que s’hi posaren davant tingueren un destí mancat, foren emportats avall per una catàstrofe sense precedents. De l’inenarrable, fabulós naufragi, només queda dempeus una obra i una figura: la figura i l’obra de Pompeu Fabra”.

Vegeu també [“La Gramàtica catalana de Pompeu Fabra, de 1912. I. L’estratègia formal”](#) (Cercle Vallcorba, abril 2018)

[Política Lingüística organitza un macrocicle de conferències sobre Pompeu Fabra](#)

[El Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya crea “Clic a Fabra”, un curs en línia sobre Pompeu Fabra](#)

2 Estudiar Filologia Valenciana obri les portes del futur

Emili Casanova i Vicent A. Moreno

Levante-EMV, 21/04/2018

<http://www.levante-emv.com/opinion/2018/04/21/estudiar-filologia-valenciana-obri-les/1707134.html>

Arriba un moment decisiu en la vida d'un jove que és triar el seu futur professional. Influint per un ambient no favorable, descarta d'entrada les humanitats amb la idea que ni estan de moda ni trobarà faena després. Res més lluny de la veritat, especialment si opta per fer estudis de filologia, i en concret per fer Filologia Catalana, disciplina on, a més d'estudiar científicament el valencià que parla o que ha après en l'escola, podrà descobrir la seua utilitat, el seu interior, les seues creacions, la producció cultural que té i l'espai comunicatiu on viu. En concret, es necessiten més de 100 professionals ja per a l'any que ve i més de 300 per als pròxims 10 anys, només a la Comunitat Valenciana, per a cobrir les baixes per jubilació.

Este espai necessita professionals que amb passió i rigor comencen a construir una societat més educada, més culta, més respectuosa, més solidària i lliure, que puguen treballar-la i vehicular-la. Pensa que el valencià és la huitena llengua del món en penetració a internet. La Viquipèdia en català és la segona creada al món amb més de mig milió d'articles. Una llengua amb 9 milions de parlants que Jaume I ens va portar a València el segle XIII, que té grans escriptors medievals com Ramon Llull, Ausiàs March, Jaume Roig i Joanot Martorell i actuals, com Vicent Andrés Estellés, Joan Fuster, Àngel Guimerà, Mercè Rodoreda o Enric Valor. Ara mateix hi ha més de 150 universitats del món que l'estudien, amb més de 7.000 estudiants.

És un ésser ben viu amb un futur prometedor i un passat fascinant, una llengua d'amistat, d'integració, de sostenibilitat, de futur, trampolí per a aprendre noves llengües.

Després de 35 anys d'ensenyament reglat del valencià, on els vostres professors han fet una gran tasca cap a vosaltres i cap a la llengua, una bona part

d'estos primers professionals necessiten un recanvi perquè el temps passa per a tots. Per això la nostra societat necessita professionals nous de filologia catalana.

Segons informes de l'OPAL (Observatori d'Inserció Professional i Assessorament Laboral) i de la Generalitat, estudiar Filologia Catalana t'assegura un nivell d'ocupació altíssima, del cent per cent per als pròxims 15 anys. Actualment no hi ha cap graduat sense treball. I exactament igual passa a Catalunya i les Illes Balears.

I no només estudiar el grau de Filologia Catalana, el grau del valencià, t'habilita per a la docència universitària, de secundària o per a estrangers; o per a la investigació. També podràs treballar en els mitjans de comunicació, tant en l'assessorament com en la creació de continguts; en les editorials que necessiten correctors, traductors, editors, elaboradors de materials didàctics i de consulta. I, a més, en els ajuntaments i en les conselleries es necessiten tècnics lingüístics per a promocionar i dinamitzar les activitats al voltant de la llengua.

La nostra llengua ha de ser una llengua de convivència, de trobada de tots i per tant és una llengua que va a més, que necessita professionals que a més d'aprendre s'apassionen pel seu estudi i difusió, persones que visquen la seua professió, que descobrisquen la vida de la llengua i la transmeten cap al futur, i que siguen feliços tenint una professió que no et farà ric però sí que et farà més feliç i útil als teus coneguts i et permetrà una vida plena individual i social.

No es pot entendre la humanitat sense les llengües, llengües que generen cultura, coneixement, ciència, literatura, espectacles, que ens permeten aprendre'n unes altres en un món sense fronteres... I tot això necessita professionals preparats, professors enamorats del que fan, que viuen de la seua afició a llegir, escriure, a dinamitzar, a ajudar.

Tu que vius en la teua terra i amb els teus, anima't a ser un professional de la llengua, perquè ¿pot haver-hi en la vida una major sort que treballar prop de ta casa, amb un bon sou, amb faena per a tota la vida i ajudant la societat a aprendre i a transmetre els seus propis valors de sempre?

No dubtes: estudia en la universitat llengua i literatura valencianes.

3 Llengües que ens fan ciutadans

Gerardo Pisarello. Il·lustració de Leonard Beard

El Periódico de Catalunya, 21/02/2018

<https://www.elperiodico.cat/ca/opinio/20180221/llengues-que-ens-fan-ciutadans-6639962>

El maldestre intent del PP d'utilitzar l'article 155 per atacar el model d'escola catalana està topant amb una contestació social àmplia i transversal. El Govern central voldria que aquest rebuig s'expliqués per alguna mena d'atavisme nacionalista. Però no. Dins i fora de Catalunya, moltíssima gent, més enllà de la seva posició sobre la qüestió nacional, considera que la diversitat lingüística és una riquesa i sap que el model d'escola catalana ha estat un factor central de cohesió i convivència.

La meva pròpia experiència, com a veí, com a docent i com a servidor públic municipal, dona compte d'això. Argentí d'origen, vaig arribar a Barcelona l'any 2001, després de quatre anys vivint i estudiant a Madrid. Estava familiaritzat amb algunes lletres de cançons de Llach, Serrat i, fins i tot, d'Ovidi Montllor. També havia llegit bones traduccions castellanes d'escriptors com Montserrat Roig o Josep Pla, però els meus coneixements de la llengua catalana eren gairebé inexistents.

El meu contracte com a professor universitari m'obligava, com és lògic, a conèixer amb suficiència les dues llengües oficials de Catalunya. No obstant això, la meva immersió no va ser només el resultat d'un deure legal. També va tenir a

veure amb la curiositat, amb l'amor pels idiomes en general i amb la convicció que permeten descobrir nous mons, compartir projectes amb d'altres persones i implicar-se millor en la vida d'una comunitat.

Com passa amb altres llengües, cal admetre que la ràdio, els telenotícies i algunes sèries de TV-3 hi van ajudar bastant. També les classes de la Lali, una excel·lent professora del Consorci de Normalització Lingüística que ens portava de passeig pels mercats per ensenyar-nos el català que es parlava al carrer. Però allò que més em va ajudar a familiaritzar-me amb la meva nova llengua per elecció van ser els meus companys, veïns de barri i amics, que acceptaven no passar-se per cordialitat al castellà quan escoltaven els meus maldestres assajos d'anar més enllà del bon dia i de l'adéu.

Encara recordo que a la Facultat de Dret, alguns alumnes fills de famílies migrants marroquines o llatinoamericanes comentaven, entre rialles, que “el profe parla el català amb molt accent, com nosaltres”. Això els encoratjava a deixar-se anar i a assumir sense complexos una llengua clau, també, per accedir amb igualtat d'oportunitats al món social i laboral.

Salvant les distàncies, la meva història i la d'aquests nois no és diferent de la de milers de famílies treballadores que van arribar a Catalunya des de diferents racons d'Espanya al segle passat. La seva lluita per la normalització lingüística, enmig de l'antifranquisme, va ser una lluita pels seus drets i els dels seus fills. Em sento proper a aquest sentiment. El català és, també, la llengua pròpia de molta gent que estimo. I és la que m'ha ajudat, com a molts migrants d'última generació, a incorporar-me i a participar de manera activa en els assumptes públics de la meva ciutat.

Res d'això ha anat en detriment de la inclinació per la meva llengua materna, ni del meu entusiasme per altres idiomes. Els meus fills han crescut a l'escola pública catalana, a la qual estic profundament agraït. Als seus 15 i 10 anys gaudeixen per igual amb poemes de Maria Mercè Marçal, Borges o García Lorca. Escolten amb el mateix entusiasme cançons de Manel, La Raíz o Maria Arnal. I han crescut amb un profund respecte i afecte per altres llengües germanes, com el gallec o l'euskera.

Potser per això em revolta tant escoltar els èmuls del ministre Wert suggerint, de manera demagògica, que la solució és “espanyolitzar els nens catalans”. No, el que caldria és tot el contrari. Aconseguir que els infants de tot l'Estat sentin el català, l'euskera, el gallec, a més del castellà, com a patrimoni comú, amb presència a les escoles i mitjans de comunicació públics, així com en el món institucional.

En realitat, si de veritat es volgués que els nostres fills aprenguin millor el castellà, el català, l'anglès o el xinès, no s'esgrimiria el 155 de manera amenaçadora com si fos un cinturó de càstig. El que farien els governs, tant d'Espanya com de Catalunya, és revertir d'una vegada les retallades sistemàtiques a les quals s'ha vist sotmesa l'educació pública els últims anys i destinar més recursos als seus mestres. Això i millorar les polítiques socials perquè a les cases no s'eduqui amb por i angoixa a perdre la feina o l'habitatge.

Això no passarà per art de gràcia. Ningú ens reglarà una educació pública de qualitat, plurilingüe i compensadora de les desigualtats. Com passa amb qualsevol dret, caldrà exigir-la amb bons arguments i persistència. Contra els que es lucren amb el deteriorament del que és de tothom, i contra els que voldrien fer de les llengües un element de divisió en lloc de pont de ciutadania.

Vegeu també [Reducte folklòric](#), d'Andreu Pujol Mas (*El Periódico de Catalunya*, 20/02/2018), [En la llengua dels pares. El debat lingüístic a Espanya](#) (*La Vanguardia*, 25/02/2018), [Un pacte per les llengües](#), de Lluís Bassets (*El País*, 25/02/2018), [L'Espanya monolingüe](#), de Màrius Serra (*La Vanguardia*, 24/02/2018), [Desaprendre](#), de Montserrat Tura (*Ara*, 24/02/2018).

4 Una llengua per al segle XXI

Magí Camps @MagiCamps

La Vanguardia, 11/03/2018

<http://www.lavanguardia.com/cultura/letra-pequena/20180311/441428672376/llibre-destil-la-vanguardia-iec.html>

¿Com es diu en català un *minijob*? I la *pájara* dels ciclistes? I el *badulaque*? I el *botellón*? Són paraules que no tenen equivalents exactes, però que un mitjà de comunicació ha de tenir clar com les ha de dir. En el cas del diari que el lector té a les mans, el *Llibre d'estil de La Vanguardia* que ara es publica (Libros de Vanguardia) dona resposta a aquestes preguntes i a moltes altres que es puguin fer els lectors en general i els redactors en particular: *minifeina*, *desinflada*, *mantanca*, *botellot*.

Quan es planteja l'edició en català del diari, a finals del 2010, s'estableix fer servir un català normal, la llengua que s'ha bastit amb més o menys èxit, amb més o menys encert, a l'escola, a les institucions i als diferents estaments socials durant els últims decennis. L'objectiu primordial és informar, no donar lliçons de llengua, per tant, no cal inventar res, només fer servir una llengua clara, entenedora i que no sigui refistolada.

Per a la informació, el dialecte central és l'opció natural, atès que el diari s'edita a Barcelona. Ara bé, si un opinador o una columnista volen fer servir el seu dialecte estàndard, específicament el valencià o el balear, *La Vanguardia* és un bon suport per contenir tots els accents, amb la riquesa que aquesta varietat suposa. No cal que cap opinadora o cap analista es vegi obligat a passar pel sedàs del dialecte central.

Per informar, informar de tot, calen noves paraules, mots que acostumen a arribar de l'anglès i que *La Vanguardia* intenta adaptar a la llengua pròpia de la manera més entenedora possible. Tot i l'ajuda del Termcat, els mitjans són els primers a informar d'una novetat, d'un descobriment, d'un nou invent. Per això el Llibre d'estil estableix uns criteris d'adaptació de mots per evitar una allau d'anglicismes. Fem servir anglicismes, sí, però només quan són inevitables. Si un empresari parla de *minijobs*, el periodista ha de fer la seva feina i parlar de *minifeines*. No ha de fer de portaveu de l'empresari, sinó d'informador del lector.

Amb la data del 3 de maig del 2011 a l'horitzó, l'equip d'Edició va preparar les normes d'estil que ara es publiquen, amb l'ajuda, especialment en la part lèxica, d'un equip d'assessors de volada. Quim Monzó, Sergi Pàmies, Màrius Serra, Julià Guillamon, Francesc-Marc Álvaro i Antoni Puigverd van ser "l'equip de savis" que, des de la primera fila, van assessorar tot el procés de posada en marxa.

Però aquelles normes, com els cotxes d'abans, havien de passar el rodatge. Tot i que durant més de mig any es van fer proves amb el diari de cada dia, una cosa són les pràctiques de laboratori i una altra sortir al carrer i ser analitzats per l'exigent lector de *La Vanguardia*. En general, la prova de foc va obtenir bona nota, però s'hi van haver de fer els petits ajustaments, normals en qualsevol procés de producció.

Al cap d'un parell d'anys, les normes d'estil ja s'haurien pogut fer públiques, però va ser aleshores quan l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) va anunciar que hi hauria nova gramàtica i nova ortografia de la llengua catalana. No semblava prudent, doncs, publicar una guia d'estil que, al cap de poc temps, la normativa oficial hauria convertit en un producte obsolet. Es va esperar, doncs, a conèixer les noves obres acadèmiques, que no van arribar fins a finals del 2016, i llavors

s'hi van incorporar degudament les novetats que afectaven el contingut del manual. Així doncs, el *Llibre d'estil de La Vanguardia* aplica, per exemple, la nova norma sobre els diacrítics i escriu *erradicar* amb dues erres.

Aquesta reforma normativa ha permès que algunes de les transgressions que l'edició catalana havia aplicat des del primer dia ara hagin estat beneïdes per l'IEC. És el cas de la norma de Coromines i Solà sobre l'ús de *per/per a*, i de la simplificació d'algunes combinacions de pronoms febles, que ara la nova gramàtica permet.

Amb tot això revisat i actualitzat, ara sí, doncs, ha arribat el moment de fer públic aquest treball, que planteja un model de llengua modern, adaptable a tota mena de terrenys i validat per la redacció de la capçalera del Grup Godó i pels lectors que ja fa gairebé set anys que poden llegir cada dia el diari en català, elaborat amb aquestes normes d'estil.

D'aquesta manera, el model lingüístic del diari reflectit en aquesta obra, amb unes pautes clares però sense que arribin a ser una cotilla, funciona amb eficàcia i compleix el seu objectiu, únic i fonamental, des del 3 de maig del 2011: informar amb claredat dia rere dia en català.

Tot plegat ha estat una feina de la secció d'Edició en primer terme, amb la participació entusiasta de tota la redacció, i amb la col·laboració directa de l'empresa de postedició Incyta-Petra i dels serveis de programari de LucySoftware, la famosa Lucy, el nom popular amb què els redactors es refereixen a la traductora automàtica. Com diu el director Màrius Carol a la presentació del llibre: "Ens hi ajuda una traductora automàtica, la Lucy, que hem anat alimentant d'informació durant aquests anys, i que en aquests temps digitals podríem dir que la percebem com una més a la redacció".

La veritable assignatura pendent del català és l'argot, aquell llenguatge creatiu i fresc que neix en l'àmbit popular i al marge del gruix de la societat, i que avui té una alta influència del castellà. L'equip d'Edició ha treballat de valent buscant solucions genuïnes (per erradicar l'omnipresent *gilipollas*, per exemple: *cara llot*), revitalitzant mots del caló (*menda*), beneint algunes opcions del castellà (*fardar*) i, fins i tot, inventant alguna paraula, a partir de calcs (*llauner*, *cartonaire*, *xaper*) o creant-ne de nova planta (*rastaflauta*, *estirabosses*, *desinflada*, *mai-tanca*).

Vegeu també ["Llibre d'estil de La Vanguardia"](#) (27/03/2018); [Totes les paraules del món](#), de Xavi Ayén (21/03/2018): L'IEC acull la presentació del nou *Llibre d'estil de La Vanguardia*

5 No només d'“enlaire” viu el català

Maria Rodríguez Marín

Ara, 03/03/2018

https://www.ara.cat/opinio/No-nomes-denlaire-viu-catala_0_1967803238.html

La separació de poders, les llibertats bàsiques, la democràcia... Tot està saltant pels aires! No hi ha manera de sortir-nos-en, cada setmana fem anar per a una cosa o una altra aquesta expressió calc indiscutible del castellà que sens dubte ha fet forat. Però com que tot excepte la mort té solució, això també.

És que ho visualitzem. Veiem el raper Valtoryc, l'artista Santiago Sierra i els seus retrats pixelats amb els Jordis, Junqueras, Forn i companyia... tots saltant amunt, cap al cel, enlaire: justa la fusta, quan una cosa explota els trossets van enlaire, no *pels aires*. I tant li fa si també ens els imaginem fets a miques; la imatge de saltar pels aires guanya, ens sembla “més encertada”, “més rodona”, “ens dona més la idea del que volem dir”. De veritat? Quants cops he sentit aquests comentaris a la redacció!

A veure, encara que dir que els ocells volen *pels aires* a alguns ens pot sonar, com a mínim, estrany, per no dir marcià, sí que és cert que durant el segle XX es recullen usos literals d'aquest *volar pels aires* d'alguns escriptors (però cap en el sentit figurat, que quedi clar). Personalment, penso que sí que de tant en tant ens convenen canvis d'aires, i que algú ens pot mirar amb aires de grandesa, però els avions van per l'aire, no pels aires. Però bé, acceptem pop com a animal de companyia, que en això dels plurals d'elements únics hi ha vacil·lació (bodes?, inferns?, cels?...). També estic d'acord que quan hi ha una explosió les coses surten disparades (tot i que ja hem dit que, de fet, salten *enlaire*, cap amunt, i no *per l'aire*, a través de l'aire). I que d'aquí a aplicar-ho a qualsevol cosa que se'n va en orris (què me'n dieu d'aquesta gran alternativa genuïna?), és a dir, al sentit figurat, hi ha un petit pas... Però l'hauríem fet sense l'empenteta del castellà?

Seguint la metàfora celestial, i incloent-hi la intencionalitat, és a dir, per dir *hacer saltar por los aires* (que és, de fet, com s'utilitza més), també se m'acut *fotre enlaire*, tot i que per força abaixant el registre (“Ja m'han fotut el negoci enlaire!”) i amb una significat lleugerament diferent, més d'espant, sí. Amb aquesta expressió, els diccionaris podríem dir que ens deixen amb el cul a l'aire, perquè no l'he trobat recollida enlloc (ni amb *enlaire* ni amb *en l'aire*: tots dos possibles, l'un és l'aglutinació de l'altre).

També ens deixa amb les vergonyes a l'aire acceptar a cegues el calc *posar potes enlaire*. No en el sentit literal –és evident que tothom (o totdon, com sembla que ens obligaran a dir si continuem així) es pot posar amb les cames cap amunt–, sinó en el figurat, en el de deixar fet un desastre. A l'habitació del meu germà sempre estava tot damunt davall, dèiem a casa. Però sembla que aquest *damunt davall* és dialectal (digueu-ne d'ús restringit, si voleu) i no acaba d'encaixar amb l'anomenat estàndard, en què sí que triomfa el castellanisme. I no hi fa res que també tinguem *de cap per avall*, el *potes enlaire* es vesteix fàcilment de catalanitat amb aquest *enlaire* nostrat. *Mans amunt!*, sento, en canvi, per al *¡Manos arriba!* ¿Tant anar amunt i avall hem perdut el nord, i ja ni ens surt un “Mans enlaire!” espontàniament? El que sí que és un bon atracament és el que volen fer a l'escola catalana aprofitant que tot està una mica enlaire, i no perquè estigui fet un Cristó, que també, sinó perquè el més calent és a l'aigüera. Però tot el que puja baixa. I, tard o d'hora, cau pel seu propi pes.

Vegeu també, de la mateixa autora i en el mateix mitjà, [Vaga de calcs](#) (10/03), [La llum, com més llarga millor](#) (17/03) [Com menys 'quant abans', millor](#) (31/03), [Ningú pot tenir dues oïdes](#) (14/04) i [Cronika avansada de un San Jordi més](#) (21/04/2018).

6 Enric Gomà: “Els gironins són el Valladolid del català d'una manera molt malentesa”

Enric Gomà entrevistat per Xavier Aliaga

El Temps, 02/04/2018

<https://www.eltmps.cat/article/3740/enric-goma-els-gironins-son-el-valladolid-del-catala-duna-manera-molt-malentesa>

El guionista, escriptor i divulgador lingüístic Enric Gomà (Barcelona, 1963), ha agitat el debat al voltant de la llengua amb 'Control de plagues. 92 paraules catalanes per fumigar', un volum amè i revelador que pretén recuperar el lèxic del “català natural” de Barcelona i els seus voltants assenyalant gairebé un centenar de paraules i locucions, calcs del castellà, hipercorreccions o anglicismes que sovint han passat a la parla col·loquial injectats des dels mitjans de comunicació.

–Un llibre sobre fumigació de paraules en un país amb un índex espectacular de filòlegs per metre quadrat. És vostè molt agosarat.

–No home, no! Jo parlo de fumigar, no d'exterminar. Volia mostrar com la llengua ha mutat en els últims quaranta anys per efectes tan diversos com el

llenguatge periodístic, les modes, els calcs del castellà o l'anglès... És bo contrastar la llengua que es va imposant amb la que vam viure a la infantesa als àmbits més col·loquials i naturals. És només això.

–Té mèrit fer un llibre sobre llengua amb expressions com el “català Lola Flores” i al·lusions a Freddy Krugger, *Star Wars*, Los Amaya o Tinto Brass. Li he de confessar que m’he divertit molt.

–Molt content que t’hagis divertit. La pretensió era aquesta, fer un llibre sobre llengua amb punts d’humor, amb cultura popular, acudits, ironia, entreteniment... És el meu estil i sempre ho faig així. No ens enganyem: a nosaltres la llengua ens apassiona, però mirada amb perspectiva, és un terreny molt àrid. En aquest sentit, tota la humanitat i diversió que hi puguem posar, sempre amb rigor filològic, benvinguda sigui.

–Li faré una altra confessió: m’he proposat “aconseguir” i deixar d’“assolir”. O emprar més sistemàticament “ahora”, “disbarat” o “pair”. I estic d’acord amb bandejar “dempeus”, “palès” o “desassossec”, que a més és un embolic d’esses. També tractaré de no posar “ambdós”. D’alguna cosa servirà el llibre!

–Molta gent que ha llegit el llibre em diu: “Ara penso més en les paraules que faig servir. I també quan parlo”. I això m’ho diuen escriptors, periodistes... Gent que treballa per a les ràdios o els diaris. I penso: fins ara, què estaves fent? Estaves escrivint mecànicament? Cal dir que el llibre té un àmbit molt definit que és el català barceloní. Al costat del Barcelonès, hi incloc el Maresme, el Vallès i el Penedès, una mica la llengua que jo conec bé i que reconec com a natural. Per descomptat, un llibre així fet des de Lleida, València o Menorca seria diferent. No seria tot diferent, seria una mica diferent.

–No tenia por que l’acusaren de *barcelocentrisme*?

–No, perquè el barceloní és un dialecte del català com qualsevol altre. És més: a mi m’agradaria llegir un llibre així fet des de València (trobo que hi ha un lingüista, Josep Lacreu, amb idees semblants a les meves) o des de Lleida. Estem parlant sempre de llengua col·loquial, reconeixible, amable... Si tu escrius discursos pel president del Parlament de Catalunya o fas una conferència en un congrés d’oftalmòlegs, el teu registre és un altre. Estem parlant de la llengua que ocupa el noranta-cinc per cent –un percentatge dit a l’atzar però crec que no m’equivoco gaire– dels usos lingüístics. La llengua serveix per renyar els fills, divertir-se amb els amics, comprar cremalleres a la merceria, etcètera. És la llengua natural. No és que vulgui trencar l’estàndard, de cap manera, perquè també defenso una llengua natural però, ahora, escombrada de barbarismes.

Hem de passar la granera, com digueu vosaltres, però un cop l'hem treta, ha de ser el màxim natural possible.

–Això d'escombrar està molt bé, però els dobles i sinònims són els millors amics dels periodistes i els escriptors.

–És clar, perquè quan s'escriu als diaris es fa d'una determinada manera. I els escriptors, quan escriuen llibres, ho fan amb voluntat d'estil. Però jo no estic parlant d'aquesta llengua. El senyor Ramon Pellicer que parli com vulgui als TN del cap de setmana. Tant se'm dona. El que no he de fer és parlar com ell! Ell diu: "S'han ultimat les obres a l'autovia 155". Ultimat. Jo mai no diré "he ultimat la sopa", nooo! Ell parla amb un registre i bé que fa, tot i que em sembla de vegades una mica encarcerat. No hi entro. Però sí entro en la llengua natural de tota la població, que no s'ha de deixar influir pel llenguatge periodístic. I en tinc molts casos. Per exemple, "realitzar", que és una plaga. Les persones fem, no realitzem. I el llenguatge mèdic és una altra plaga: nosaltres diem "blaus", no "hematomes". I deixa'm parlar un moment dels escriptors: d'una manera equivocada, els escriptors s'han erigit –o se'ls ha erigit– en models de llengua. Models de llengua? De què? Quan el senyor Vicent Andrés Estellés fa servir un determinat valencià és per voluntat d'estil, per les seves necessitats estilístiques i expressives, no és el valencià de tota la població. El mateix es pot dir de Montserrat Roig, que quan escriu fa servir un català que serveix a les seves necessitats literàries. Jo vaig conèixer la Montserrat Roig, i escrivia d'una manera i parlava d'una altra.

–Això ho fa tothom.

–Tothom. És absurd que el català escrit l'erigim en model de llengua. Abans que els escriptors, el model de llengua per a mi és la meva tia Rosa, una persona aliena a tot tipus de cultura que s'expressa d'una manera orgànica, natural i molt expressiva, a més a més. Amb molta fraseologia, ironia, sobreentesos... El que fa una llengua rica.

–Hi ha una frase al llibre que m'ha fet gràcia: "Sense la més petita intenció irònica. Els valencians fan servir diminutius que els catalans, més greus i circumspectes, no ens permetem si no estem beguts o drogats". Això venia a tomb de la locució "a soletes".

–Això és cert. Jo conec molt el català de València, el valencià, gràcies a l'amistat amb el dramaturg Rodolf Sirera, amb qui he treballat diàriament dotze anys de la meua vida. He sentit molt el seu valencià col·loquial, em sembla una variant de la llengua impressionant, m'apassiona. Ara estic llegint les obres completes d'Escalante, curades pels germans Sirera, i estan plenes d'expressivitat,

malícies, ironies, barreiant d'una manera molt divertida un castellà *avalencianat* molt curiós... Té molta gràcia.

–Al llibre es diu també que el català del País Valencià és la porta d'entrada de molts castellanismes. Però li agradarà saber que ens mantenim fidels al terme “palleta”, pel fumigat “canya”. I que tenim alternatives magnífiques com “caguerols” (per “diarrea”) o “trellat” (per “sensatesa”).

–Això ho sé. El català de València és molt més ric i complex del que ens pot semblar des de Barcelona. I des de Crevillent fins a Morella hi ha molts matissos. L'únic que penso és que el DIEC, el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans que ens agermana a tots, faria bé de posar marques geogràfiques en algunes paraules. Perquè qualsevol dia veurem a uns grans magatzems de la Rambla de Barcelona, un cartell que posi “calcetins”. Això ho dieu vosaltres i em sembla perfecte, però nosaltres diem “mitjons”.

–El que està suggerint és que la persona dels grans magatzems barcelonins que consulta el DIEC i veu “calcetins” pot escollir aquest terme perquè el troba més acostat al castellà.

–Exacte. Pot pensar que “calcetins” ho entendreà tothom. Aquest mecanisme és molt estès, i cal posar-hi barreres perquè és una bogeria. Hem de tenir la llengua natural de cada territori.

–Els gironins tenen també la seua quota de retrets, en concret per la introducció del mot “xai” en la carta dels restaurants. Vostè sosté que s'hauria de fer servir “be”.

–Els gironins són una mica el Valladolid del català, la reserva espiritual i lingüística, d'una manera molt malentesa i equivocada. Tan bon català és el català de Girona com el de Tortosa o Lleida. Però els gironins tenen una mena de primacia que els barcelonins els hi hem donat en el sentit que el seu català sembla sempre que és millor. No és cert. Cada dialecte i cada variant té les seves immenses virtuts i alguns defectes.

–Em fa l'efecte que allò dels anglicismes que denuncia a propòsit del terme “usual” és la punta de llança. Fa poc un senyor em va retraure agraïment que fera servir “pel·lícula” en comptes de “film”. Volia substituir un mot acostat al castellà per un anglicisme. No veig on és el guany.

–Els anglicismes són una invasió que se'ns acostava de manera imparable. Fa uns anys vaig anar a Caracas i Buenos Aires i allí la presència de l'anglès és devastadora. A nosaltres ens està arribant, però als Països Baixos, un país que conec bé i hi tinc molts amics que m'informen sovint, ho estan patint d'una manera molt acusada. Nosaltres ens hem mantingut una mica al marge, però

els llenguatges especialitzats com la informàtica o el màrqueting pateixen la invasió dels anglicismes d'una manera brutal. En el llenguatge col·loquial cada vegada diguem més expressions com “no llencis el nen amb l'aigua de la banyera”, que és una frase feta anglesa traduïda. En el cas que tu em comentes, són indistints. És un invent relativament recent, jo no pensaria que “pel·lícula” o “film” siguin millors de cap manera.

–Una altre tema és quan es bandegen expressions com “fer servir” perquè es consideren vulgarismes o sonen massa col·loquials.

–Tens tota la raó. Hi ha una por al col·loquialisme que també la té el DIEC i no la té el DNV, el *Diccionari normatiu del valencià* de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Hi ha una prevenció davant dels suposats col·loquialismes. És més, quan en el territori una paraula té tres o quatre variants, i penso en un animalet que és l’“espiadimonis”, es fa servir la paraula genèrica, “libèl·lula”. I tot el món es queda tan content. I tens altres casos, com canviar el “gust” pel “sabor”, la “feina” pel “treball” o la “feridura” per l’“ictus”. A *Control de plagues* només hi ha dos casos que no són normatius però he volgut posar que són “enfermetat”, que ha pres carta de ciutadania quan en català n’hem dit sempre “malaltia”. I una altra: a Catalunya hi havia una marca de llanternes molt important que es deia Lot. I a Barcelona, Vic, Manresa, Vilafranca, etcètera, de la “llanterna” diem “lot”. Això tampoc no està recollit pel DIEC i, tard o d’hora, es perdrà. Aquest llibre pretén fer-nos reflexionar sobre les paraules que fem servir i adonar-nos que vivim sota l’imperi de la impostura.

Vegeu alguns mots trets d’aquest llibre a **RodaMots**: [tanda](#) (en lloc de *torn*), [espiadimonis](#) (*libèl·lula*), [pair](#) (*digerir*), [envelat](#) (*carpa*), [botiga](#) (*tenda*). Vegeu també [Enric Gomà fumiga el català no genuí](#), d’Oumayma Bouamar (*Núvol*, 22/03/2018), i [“Per què ara tothom ‘es dona pressa’ i ningú no ‘s’afanya’?”](#) (*Diari de Girona*, 24/03/2018).

7 Solsir, solsir-se i solsida

J. Leonardo Giménez

Levante-EMV, 26/02/2018

Estant almorzant, sent que una companya de taula, Leonor, Leo per a les amistats i familiars, funcionària de l’Administració de justícia i sàvia practicant d’esta llengua, diu a l’altra comensal, Amparo, mateixes funcions i condició lingüística: “I li vaig dir, ‘estàs solsint-te’”. Em crida, gratament, l’atenció eixe ús

de *solsir* en sentit figurat, verb que se sent poc, crec, en jóvens de ciutats i pobles grans. Com que Leo és de població grandeta, rectifiqui i pense que *solsir/solsir-se* tenen bona salut. Eixe verb en un dels sentits que té, significa 'desfer-se i caure, una massa de terra, de pedres, un mur o un edifici': "Em vaig apartar quan el marge va començar a *solsir-se*", "La casa de l'avi de Pep es va *solsir* i ara és un solar ple de runes". En el sentit de despreniment de terres, roques o parets és una paraula molt usual de la variant valenciana de la llengua i en la parla del sud de Catalunya. Alcover i Moll la van incloure, com a entrada principal, en l'impagable *Diccionari català-valencià-balear*, com després feren tots els diccionaris valencians. En la variant catalana oriental es prima més el verb sinònim *ensulsiar-se*.

Solsir també significa, en gastronomia, 'coure (un aliment) amb poc de suc i a foc lent fins que queda ben cuit' o 'torrar-se, un menjar, fins que no li quede suc'. També 'consumir, gastar, fer malbé'. Però el sentit d'afonar-se' o 'estar (algú) baix/a de moral', 'extenuar-se' també és *solsir-se*, que és el que va emprar la protagonista d'esta columneta de manera molt clara i gràfica, referit a una altra persona. També quan algú el trobem demacrat, deteriorat de salut i d'aspecte podem dir que està *solsint-se*. I quan ens trobem molts, rebentats, cansadíssims per algun esforç o treball continuat, també podem estar *solsits* i *solsides*. Buscant frases relatives al tema de hui, he trobat esta: "La xiqueta em té *solsida*, tota la vesprada la porte al braç".

Este verb té també, de parent lingüístic, el substantiu *solsida*. Quan alguna paret, algun marge o edifici se *solsixen*, tenim una *solsida*: "Les pluges torrencials embassen tant els camps abancalats en diferents nivells que solen provocar *solsides* de màrgens, ribassos o paretons dels bancals", "Les pluges a vegades provoquen *solsides* en els tallats de les muntanyes que tallen el trànsit en algunes carreteres situades en les serres". La *solsida* valenciana i sud-catalana té el geosinònim *ensulsiada*, més usat en el català oriental i altres indrets. I com el verb *solsir*, que té també sentit figurat, el nom *solsida* també en té, perquè, 'una derrota, una crisi, un fracàs' és també una *solsida*.

Però *solsir* té un altre significat que està molt llunt dels sentits catastròfics descrits, ja que també vol dir 'arreglar (una peça de roba foradada o esclarida) refent amb l'agulla el teixit'. En castellà, *zurcir*. Tenim el geosinònim *sargir*, més propi de les terres de tramuntana, però són paraules i formes que es perdran, perquè ja ningú cus ni apanya els forats dels pantalons ni els esgarrats de les camises o jerseis.

8 El traïdor al soterrani

Jordi Puntí

El Periódico de Catalunya, 24/03/2018

<http://hoteldilluns.blogspot.com.es/2018/03/el-traidor-al-soterrani.html>

La força muscular d'una literatura, i dels seus lectors, es mesura també per l'acceptació dels experiments i les rareses editorials, i aquests dies han arribat a les llibreries dues mostres d'aquesta gosadia marginal. Des de Males Herbes han publicat *El fantasma de l'oportunitat*, de William S. Burroughs, les peripècies novel·lades d'una figura real, el capità James Mission, un pirata que al segle XVII va fundar una comunitat utòpica a l'illa de Madagascar. I al mateix volum, la recreació de Burroughs dialoga amb un text del 1717, atribuït a Daniel Defoe, que és una aproximació biogràfica a les gestes del capità.

Aquesta llibertat conceptual plana també sobre un llibre bilingüe publicat per l'editorial Hurtado & Ortega, el volum *El fill del corrector | Arre, arre, corrector*, que signen Adrià Pujol Cruells i Rubén Martín Giráldez. Estem davant d'un llibre que, en realitat, en són dos. O tres. En el text central, Adrià Pujol parteix d'una informació familiar –el seu pare va ser corrector d'alguns llibres de Josep Pla i, en especial, d'*El quadern gris*– per reflexionar sobre la seva condició d'escriptor, els tòpics heretats com a narrador empordanès (i, per tant, suposat hereu de Pla) i les il·lusions i decepcions que recull quan s'endinsa a la fira de les vanitats literàries.

Acarada al costat d'aquest text hi ha també la traducció al castellà, feta per Rubén Martín Giráldez, i les seves notes a peu de pàgina despleguen una obra paral·lela. En “aquest soterrani del llibre”, tal com ho defineix Pujol, hi llegim els comentaris del traductor, amb apreciacions de matís lingüístic, jocs verbals o fins i tot opinions crítiques, que al seu torn són replicades per l'autor. S'estableix així un diàleg que, gràcies a un disseny tipogràfic que és un prodigi, diverteix i ensenya coses i dona molt de joc. S'hi parla de la traducció com a gènere literari per si mateix; hi ha atacs d'erudició poc continguda; hi ha una defensa convincent de la contaminació entre llengües, amb exemples pràctics, i a estoques la complicitat entre autor i traductor fins i tot fa créixer un debat sobre el Procés independentista, en clau d'identitat i llengua. Busqueu-lo. Tot s'aprofita.

9 Tots els dubtes. La llengua de la gent (Etimologia, 2)

Rudolf Ortega

[Tots els dubtes. Una gramàtica del català a l'abast](#) (Barcelona: RBA La Magrana, 2014), pàg. 288-290

La llengua de la gent · LLATÍ VULGAR, 1

La llengua catalana, com totes les anomenades llengües romàniques, prové del llatí, idioma estès al llarg de tota la Mediterrània mercès a la política imperial de Roma. No es tracta però d'una evolució a partir del llatí acadèmic i literat, sinó de l'anomenat llatí vulgar, que era el que parlaven les classes populars, integrades per col·lectius diversos –com els soldats, els colons o els esclaus–, que generalment eren il·letrats però majoritaris. És per tant a partir de la “corrupció” de la llengua, a partir de l'intercanvi en els usos sobretot orals, que s'esdevé un canvi progressiu que acaba donant com a resultat llengües diverses en funció de les influències que afecten la població de cada territori. O dit d'una altra manera, són els parlants els qui, en el dia a dia, van configurant tot un conjunt d'estructures, sons i significats que caracteritzen una llengua diferent de la resta. I una d'aquestes llengües és la catalana.

Així doncs, per tal de trobar l'etimologia d'un mot que procedeix del llatí vulgar, hem de reconstruir el seguit de canvis que han afectat el mot original, i que acostumen a donar resultats diferents en les diverses llengües romàniques. Per exemple, *octo* fa *vuit* en català, *ocho* en castellà, *otto* en italià, *huit* en francès i *oito* en portuguès. En qualsevol cas, aquests canvis obeeixen a certes regularitats en la pronunciació dels mots que han acabat derivant en el sistema de sons particular de cada llengua.

Canvis en català · LLATÍ VULGAR, 2

En català, les modificacions dels sons originals del llatí vulgar són diverses. Primer, la reducció del sistema vocàlic tònic de deu vocals a set per mitjà de la substitució de les vocals breus i llargues del llatí per obertes i tancades: *a* breu i *a* llarga fan *a* (*māre*, *māter* > *mar*, *mare*); *e* breu fa *e* tancada (*tēmpus* > *temps*) o *e* oberta (*tērra* > *terra*); *i* llarga i *i* breu fan *e* oberta (*cēra*, *pīra* > *cera*, *pera*); *i* llarga fa *i* (*līnea* > *línia*); *o* breu fa *o* oberta (*rōsa* > *rosa*); *o* llarga i *u* breu fan *o* tancada (*Rōma*, *mūltus* > *Roma*, *molt*); *u* llarga fa *u* (*pūblicus* > *públic*).

Segon, emmudiment de la *-m* final del cas acusatiu: *rosam* > *rosa*. Tercer, sonorització de les consonants oclusives sordes entre vocals (*t* > *d*; *p* > *b*; *c* > *g*):

catena > *cadena*; *lupa* > *lloba*; *amica* > *amiga*. Quart, caiguda de la vocal post-tònica, un emmudiment que fa perdre una síl·laba en moltes paraules: *domina* > *domna* (després, *dona*); *copula* > *cobla*; *opera* > *obra*. I cinquè, assimilació de les vocals *i* o *e* amb la vocal contigua, primer per formar-hi diftong i després per generar sons palatals: *vinea* > *vinia* > *vinya*; *pluvia* > *pluja*.

Fent dreuera · LLATÍ CULTE

No és però l'oralitat l'única via per la qual el llatí proporciona mots a la llengua. Malgrat que les diverses llengües romàniques ja s'havien separat de la llengua mare a l'alta edat mitjana, el llatí va continuar viu en àmbits cultes, científics i literaris i, de fet, eclesiàsticament la seva presència es va allargar fins al Concili Vaticà II. I per aquest motiu el llatí va continuar essent font de paraules que, tanmateix, i pel fet d'incorporar-se pel que coneixem com via culta, es van esmunyir de les lleis de l'evolució normals i se'ns presenten amb una forma molt més propera a l'original: *ministeri* (de *ministerium*), *regla* (de *regula*), *parvulari* (de *parvulus*), *hivernacle* (de *hivernaculum*), *foli* (de *folium*), *miracle* (de *miraculum*), *especular* (de *speculum*), *regne* (de *regnum*), *filial* (de *filius*), *magne* (de *magnus*).

10 Enllaços i convocatòries

- ▶ **Convocatòria de selecció de professorat de català a l'exterior 2018-2019** organitzada per l'Institut Ramon Llull. Procés de selecció de nous docents d'estudis catalans a universitats d'Alemanya, Croàcia, Espanya, Estats Units d'Amèrica, França, Itàlia, Japó, Mèxic, Polònia, Regne Unit, República Txeca, Sèrbia i Xile. El termini de presentació de sol·licituds és **del 26 d'abril al 10 de maig del 2018**, tots dos inclosos. [Formulari en línia i més informació](#).
- ▶ IV Jornades **[“La recerca sociolingüística en l'àmbit de la llengua catalana”](#)** organitzades per la Xarxa CRUSCAT de l'Institut d'Estudis Catalans, **14 i 15 de juny** de 2018 (IEC, Carme, 47, Barcelona)
- ▶ V Col·loqui Internacional “La lingüística de Pompeu Fabra”, **28-30 de novembre de 2018**, Tarragona, Universitat Rovira i Virgili. [Informació i inscripcions](#)

- ▶ Crida d'articles: ["Les llengües a l'era digital. Les tecnologies lingüístiques com a oportunitat"](#). *Revista de Llengua i Dret* (Escola d'Administració Pública de Catalunya)
- ▶ El [Servei de Promoció i Normalització Lingüística de la Universitat Politècnica de València](#) ofereix els cursos massius en línia en obert (MOOC) per a la preparació del nivell C1 (Suficiència) de valencià i del nivell C2 (Superior) de valencià, en mode síncron, a través de la plataforma [UPV\[X\]](#).
- ▶ [Ruta Pompeu Fabra a Bilbao](#), 9 de juny del 2018
- ▶ Teresa Tort Videllet, [2a Jornada "Drets Lingüístics: Present i Futur"](#) (blog de la *Revista de Llengua i Dret*, 03/05/2018)
- ▶ [Dites i refranys catalans. Paremiologia catalana, núm. 27](#) (maig 2018)
- ▶ Entrades recents al blog del **Termcat**: [Foam, espuma EVA o goma EVA?](#) (04/04), [Monocicle, bicicleta, solowheel o roda: com és millor dir-ne?](#) (05/04), [#termedelasetmana: malaltia de Parkinson](#) (10/04), ["De-tot-ònim": un recurs antic però ben viu](#) (11/04), [Meca, mecha o meka? A què fa referència?](#) (12/04), [#termedelasetmana: hemofília](#) (17/04), [Compartim històries? Així es diu story en català](#) (19/04), [#termedelasetmana: triatló](#) (24/04), [Ciberatacs: amenaces noves, termes nous](#) (25/04), [Una marató sense sortir de casa?](#) (26/04), [#termedelasetmana: reproducció en continu](#) (02/05), [És el mateix recerca que investigació?](#) (03/05), [Què és el forum-shopping?](#) (03/05), [#termedelasetmana: xiloteca](#) (07/05)
- ▶ Laura Sánchez, [Un mapa virtual per viure en català](#) (*El Temps*, 21/03/2018)
- ▶ [Quadern de Llengua d'El Periòdic d'Andorra](#) (26/04/2018): "El català et pot canviar la vida" (sobre el programa 'Katalonski'); entrevista a Enric Gomà
- ▶ Joan-Lluís Lluís, [El papa que no estimava el grec](#) (*Presència*, 01/04/2018)
- ▶ Montse Castellà, ["¿Por qué vienes aquí a tocar los cojones y hablarme en catalán?"](#) (*El Nacional*, 09/04/2018)
- ▶ Ignasi Muñoz, [L'estrany accent del president de Caixabank](#) (*Diari La Veu*, 10/04/2018)
- ▶ [Els territoris amb llengua pròpia defensen el requisit per a garantir els drets lingüístics](#) (*Diari La Veu*, 10/04/2018)
- ▶ Sonia Pla, [L'ús del català en el món empresarial serà recompensat](#) (*El Temps*, 13/04/2018)